

מלחמת עיראק - קריסת הכוחות המזוינים העיראקיים

קריסת הכוחות המזוינים העיראקיים בשבוע הראשון של חודש אפריל איפשרה לכוחות הקואליציה להשיג את יעדם המערכתי - כיבוש בגדאד וסילוקו של סדאם חוסיין מהשלטון בעיראק. הקריסה נבעה מהתקיפה האווירית המסיבית והמדויקת בימים האחרונים של חודש מארס ומהתערעורת המורל בקרב הכוחות העיראקיים

אל"ם (מילי) שמעון בוירסקי

מבוא

והאמריקנים השתלטו במהירות על בגדאד ועל יתר חלקי עיראק כמעט ללא כל התנגדות. מאמר זה ינסה לתאר ולנתח כיצד פעלו והתנהגו הכוחות המזוינים העיראקיים במהלך שלושת שבועות הלחימה ומדוע הם קרסו בצורה פתאומית בתחילתה של המערכה על בגדאד.

תפיסת ההגנה העיראקית לאור נחיתותה הצבאית

סדאם חוסיין והנהגה העיראקית ידעו היטב לפני המלחמה שהכוחות המזוינים העיראקיים נמצאים בנחיתות מוחלטת מול כוחות הקואליציה. צבא היבשה שלהם אמנם היה גדול בכמותו (23 דיוויזיות) לעומת ארבע-חמש דיוויזיות שהקצו האמריקנים והבריטים למערכה, אך הוא היה מצויד באמצעי לחימה מיושנים, שתוחזקו בצורה גרועה - תוצר של יותר מעשר שנות אמברגו צבאי על עיראק. גם הטנקים והנגמ"שים

הטובים ביותר, שהועמדו לרשות משמר הרפובליקה (משה"ר) - 700 טנקי "טי-72" וכ-1,000 נגמ"שי "בי-אם-פי" - היו נחותים במיגון ובמערכות העזר שלהם מ-450 טנקי ה"אברמס" וה"צ'לנג'ר" ומכ-400 הנגמ"שים המתקדמים מסוג "ברדלי" ומסוגים אחרים. חיל האוויר העיראקי היה נחות כמותית ואיכותית מהסד"כ האווירי שהביאה הקואליציה למרחב המפרץ הפרסי, ומערך ההגנה האווירית העיראקי היה מיושן ומנוון. כל אלה יצרו עליונות אווירית מוחלטת וחופש פעולה מלא למטוסי ארה"ב ובריטניה בשמי עיראק.

לאור זאת תיכננו העיראקים לבסס את ההגנה שלהם על לחימה עיקשת בשטחים הבנויים של הערים הגדולות בעיראק - ובראשן הבירה בגדאד - ערים שעליהן היו כוחות

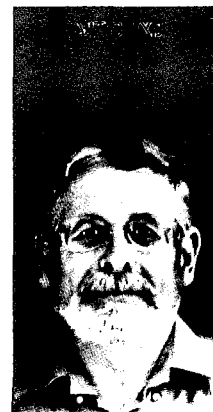
העיראקים תיכננו לבסס את ההגנה שלהם על לחימה עיקשת בשטחים הבנויים של הערים הגדולות בעיראק

בצהרי יום חמישי, 20 במארס 2003, שיגרו העיראקיים מטח של טילי קרקע-קרקע קצרי טווח (100 ק"מ) מסוג "אבאביל" לעבר שטחי כינוס ומפקדות של כוחות הקואליציה על אדמת כוויית. בתחילה חששו הכוחות המותקפים כי מדובר בטילים כימיים, וחיילים ומפקדים חבשו מסכות אב"ך, אך עד מהרה התברר שהיו אלה טילים קונוונציונליים ששיגרו כוחות מגיס 3 העיראקי במסגרת מה שמוכר בתורת ההגנה כהתקפת-נגד מקדימה על שטחי כינוס. בדרך זו מנסה המגן לשבש את ההכנות של התוקף לקראת התקפתו. בכך החלה עיראק את קרב ההגנה שלה, לאחר שהבינה שהתקיפות האוויריות האמריקניות על יעדי שלטון בבגדאד (הניסיון "לערוף

ראשים") ועל עמדות תותחים בגבול עיראק-כוויית מצביעות על כך שההתקפה האמריקנית-בריטית ממשמשת ובאה.

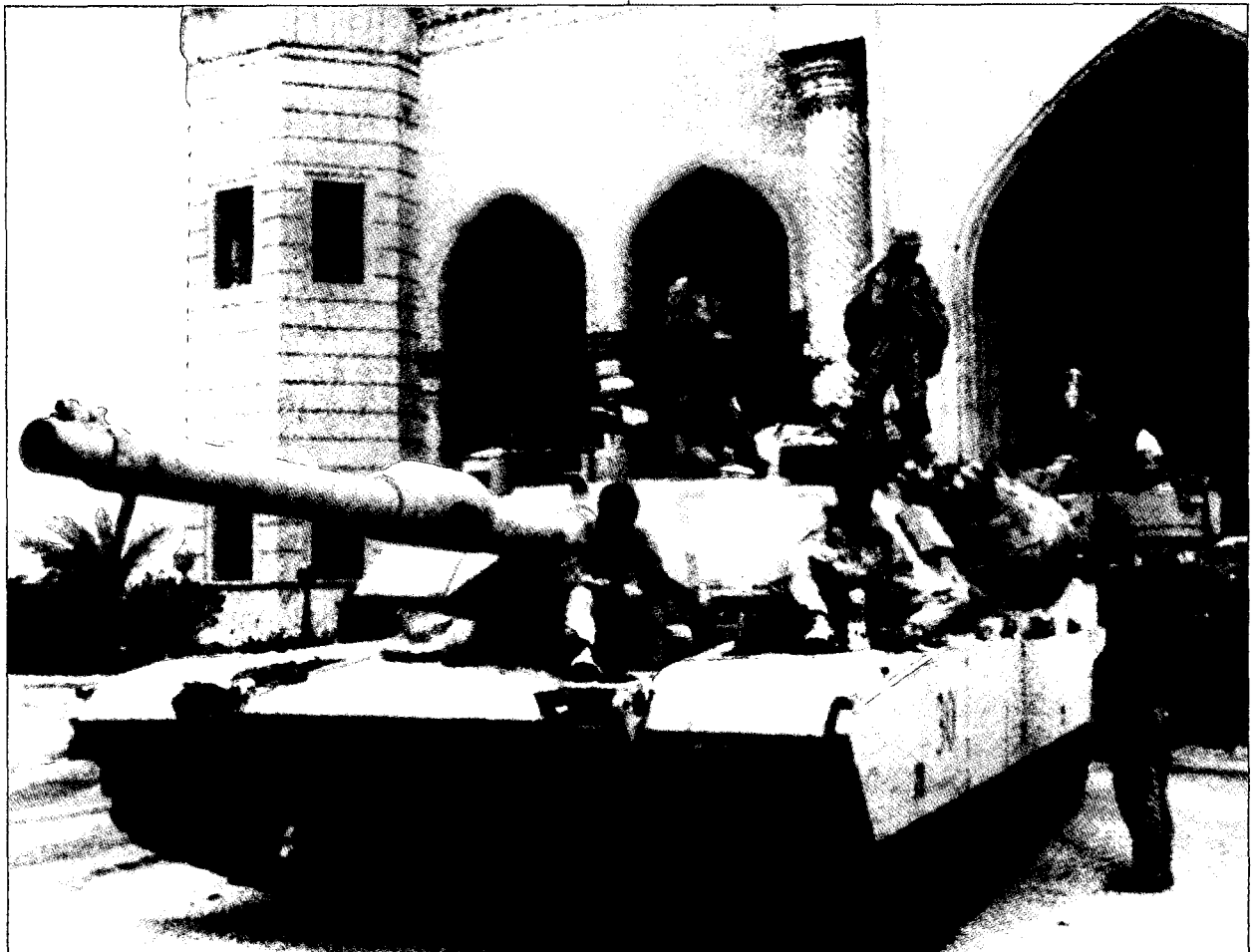
שבועיים וחצי לאחר מכן, ב-7 באפריל, פתחו האמריקנים בהתקפה גדולה על בגדאד, ובתוך שעות

ספורות עלה בידיהם - באמצעות צוותי קרב משוריינים של דיוויזיה 3 וכוחות של המרינס - להשתלט על השכונות בראק ואל-חרתיה בדרום מרכז בגדאד. שתי שכונות אלה נחשבו לליבה של הבירה, שכן בהן התרכזו מוסדות השלטון והנהגה: ארמונותיו של סדאם חוסיין, מרכז מפלגת הבעת' והבניין של מועצת המהפכה, המפקדות של משמר הרפובליקה ושל משמר הרפובליקה המיוחד ובנייני ממשלה. בעקבות התקפה זו קרסו הכוחות המזוינים העיראקיים,

הקואליציה חייבים להשתלט כדי להשיג את מטרת המלחמה שלהם: הפלת משטרו של סדאם חוסיין. העיראקים העריכו כי בשטח הבנוי הגבוה והצפוף הם יוכלו לנטרל חלק ממרכיבי העליונות הטכנולוגית של האמריקנים ולהפיק יתרונות שסוג שטח כזה מקנה לכוח מגן ועל-ידי כך לעצור את ההתקדמות של כוחות הקואליציה ואף לגרום להם אבדות כבדות. לכן ערכו העיראקים את הדיוויזיות האיכותיות של משמר

הבעת' ומתנדבים זרים ממדינות ערב. העיראקים העריכו שמתקפת הקואליציה תיפתח בסדרה של התקפות אוויריות ארוכות ומסיבות, שינסו לפגוע בתשתית הפיקוד והשליטה, במתקני קשר, במחנות צבא ובכוחות משוריינים. כדי להתמודד עם בעיית השליטה חילק סדאם חוסיין את המדינה לארבעה אזורים צבאיים, ובראש כל אחד מהם העמיד בכיר, שנאמנותו לא הייתה מוטלת

טנק אמריקני "אברמס" בחזית ארמונו של סדאם חוסיין בבגדאד

הרפובליקה בטבעת חיצונית סביב בגדאד תוך הישענות על השטחים החקלאיים ועל הצמחייה של עמק הפרת והחידקל ועל הערים והעיירות הסובבות את הבירה. זאת בתקווה שבשטחים כאלה הם יהיו פחות גלויים וחשופים לתקיפות אוויריות ויוכלו לפגוע בכוחות ממוכנים הנאלצים לנוע על צירים.

בבגדאד, כמו גם בערים הגדולות האחרות – בצרה, נאצריה, כות, נג'ף וכרבלא – שמנו כל אחת כחצי מיליון תושבים ויותר, נערכו אלפי לוחמים שצוידו בנשק קל. כוחות אלה היו בחלקם סדירים – בבגדאד היו אלה גדודים של משמר הרפובליקה המיוחד בפיקודו של קוסאי חוסיין, ובערים האחרות היו אלה גדודים מהצבא הרגיל – ובחלקם היו אלה כוחות לא סדירים, כמו אנשי המיליציות של פידאאי סדאם בפיקודו של עודאי חוסיין, אנשי מיליציה של מפלגת

בספק, דוגמת בן-דודו עלי חסן אל-מג'יד, שהועמד בראש האיזור הצבאי הדרומי.

ההיערכות העיראקית לקראת ההתקפה האמריקנית

כבר שנה לפני פרוץ המלחמה העריכו סדאם חוסיין וראשי צבאו שבכוונת האמריקנים לצאת למלחמה נגד עיראק, והערכה זו התחזקה מאוד כשהחלו המהלכים המדיניים לקראת המלחמה – חודשים ארוכים לפני שפרצה. למרות זאת מתקבל הרושם שההנהגה המדינית והצמרת הצבאית בעיראק הופתעו מהמועד שבה פרצה המלחמה. אחרת לא ניתן להסביר מדוע כל הסד"כ של הצבא הרגיל נשאר בהיערכות הרגילה שלו לאורך הגבול עם איראן ועם החבל הכורדי, ואף לא דיוויזיה אחת תיגברה את מערך הכוחות

משוריינים בשלושה מאמצים דיוויזיוניים לעבר בגדאד, תוך עקיפת מכשולים ככל שרק ניתן. האמריקנים השתדלו לעקוף שטחים בנויים וכוחות עיראקיים מגינים במטרה להגיע כמה שיותר מהר לבגדאד ולהשיג שם את ההכרעה. הלחימה העיראקית באה לידי ביטוי במקרים הבאים:

- ירי של טילי קרקע-קרקע קצרי טווח החל מהיום הראשון של המלחמה ועד 29 במארס לעבר מפקדות ושטחי כינוס

בגבול עיראק-כוויית. יתר על כן, בשבועות שקדמו למלחמה לא נעשתה כל פעילות מכינה בתחום התשתית הקרקעית: התבצרות, בניית מוצבים, חפירת מכשולים, מיקוש והכנת גשרים לפיצוץ. כמו כן לא נערכו הכנות מיוחדות כלשהן בבגדאד או בערים הגדולות האחרות.

לא ברור אם מדובר במחדל גדול של ההנהגה העיראקית, או שהדבר נבע מהערכת מצב מוטעית של סדאם חוסיין,

טנק "טי-72" של כוחות משמר הרפובליקה שהושמד באזור כרבלא

- של כוחות הקואליציה בכוויית. קרב ההגנה שניהלה דיוויזיה ממוכנת 51 על נגמ"שיה הישנים והנחותים סביב בצרה ואום-קאסר. הבריטים נאלצו להילחם חמישה ימים עד שעיר הנמל אום-קאסר נפלה בידיהם.

- יחידות טנקים מדיוויזית

"מדינה" של משמר הרפובליקה ניסו לנצל את סופת החול הגדולה ב-27 במארס כדי לתקוף את הכוחות הקדמיים של דיוויזיה 3 האמריקנית במבואות כרבלא. בשל עליונותן הטכנולוגית של מערכות העזר

בטנקים האמריקניים הושמדו הטנקים העיראקיים מסווחים רחוקים עוד לפני שהגיעו למגע.

- מוקדים של התנגדות עיראקית היו באזור גשרי הפרת בעיירה כיפל. חיילי המרינס התגברו על מוקדים אלה ב-27 במארס לאחר לחימה קשה.

- כוחות עיראקיים ניהלו לחימה עיקשת בשטחים בנויים כמו בצרה, נאצריה ונג'ף. הלחימה במקומות אלה תידון בהמשך המאמר. לעומת זאת החל מ-1 באפריל חל מהפך של ממש ביכולת

שהאמין עד הרגע האחרון שהנשיא בוש לא ייצא להתקפה – אם בשל העדר קונסנזוס בין-לאומי ואם בשל סירובה של טורקיה לאפשר לאמריקנים לתקוף את עיראק מתחומה.

אפשר שההנהגה העיראקית הופתעה גם מדרך ניהול המלחמה. היא ציפתה למלחמה בנוסח 1991, שבה יצא המהלך הקרקעי לדרך רק לאחר

מערכה אווירית ממושכת. ייתכן שההנהגה העיראקית חשבה כי תוכל להיערך להגנה במהלך השבועות הארוכים של המערכה האווירית, וזה מסביר את חוסר העשייה שלה.

האמריקנים השתדלו לעקוף שטחים בנויים וכוחות עיראקיים מגינים במטרה להגיע כמה שיותר מהר לבגדאד ולהשיג שם את ההכרעה

הלחימה של הכוחות העיראקיים

הלחימה של הכוחות העיראקיים נחלקת בבירור לשני שלבים – כך עולה מניתוח מהלכי המלחמה, כפי שדווחו בתקשורת הבין-לאומית. בשבועיים הראשונים של המערכה (עד תחילת אפריל) נלחמו חלק מהכוחות המזוינים העיראקיים בכוחות הקואליציה בכל מקום שבו הותקפו או יכלו ליצור איתם מגע. נכון שמספר המקרים האלה היה מועט, אך זה נבע מהאסטרטגיה של האמריקנים, שהתבססה על תנועת כוחות

העמידה של הכוחות העיראקיים, ואלה הפסיקו בעצם להילחם. התפתחות זו באה לאחר התקפה אווירית מסיבית על כוחות משמר הרפובליקה, אשר נמשכה ארבעה ימים. ממועד זה כמעט שלא היו סימני התנגדות עיראקיים, והתנועה האמריקנית אל בגדאד ולתוכה התבצעה בצורה חלקה ומהירה.

ניהול קרב ההגנה

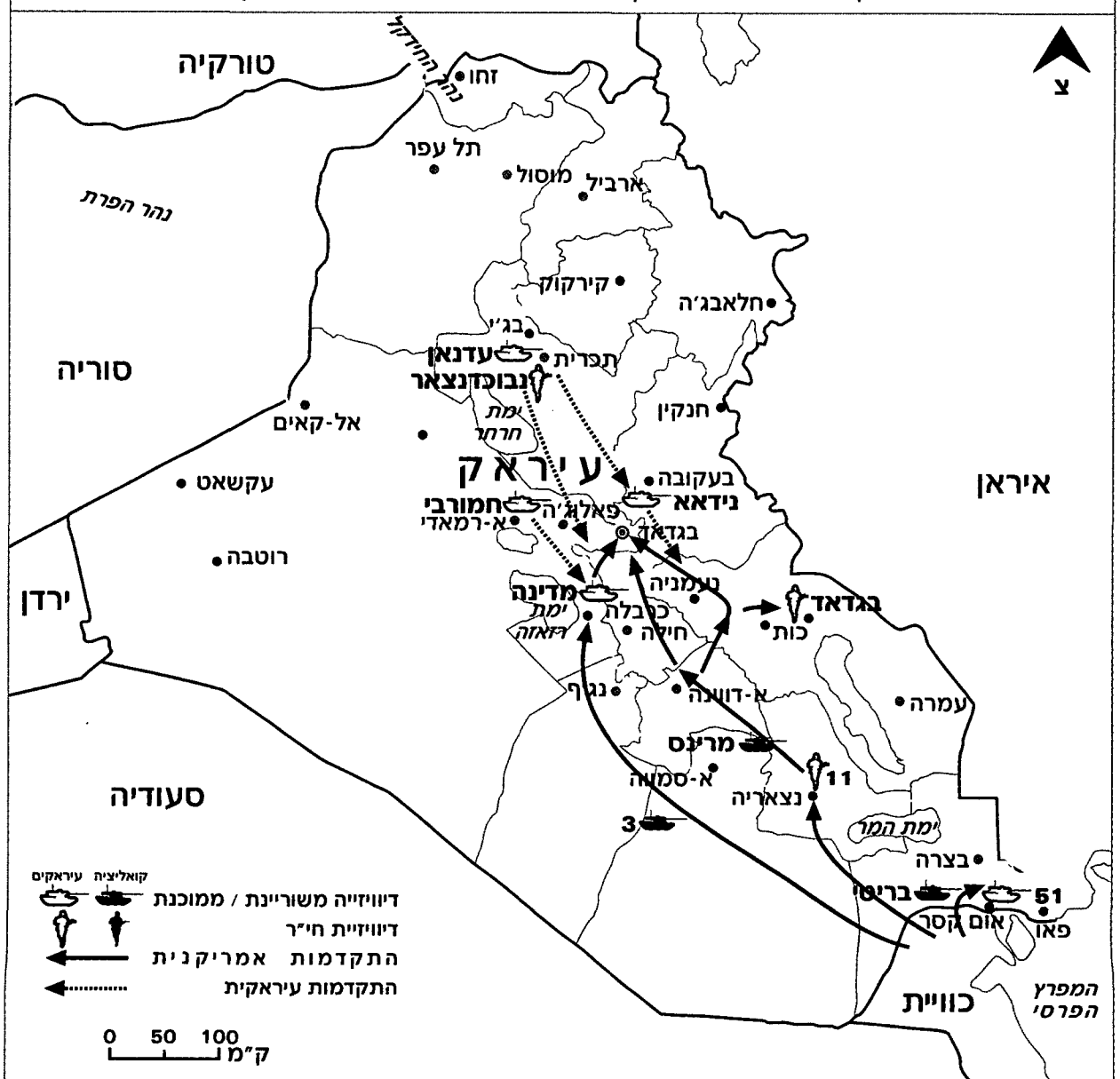
נראה שהצמרת הצבאית העיראקית ניהלה את קרב ההגנה בצורה גרועה הגובלת בשלומיאליות. מעבר לעובדה שעד לתחילת הקרבות לא ניתנה הוראה לכוחות העיראקיים לעבור להיערכות חירום ולהעביר כוחות מחלקה המזרחי של המדינה – על גבול איראן – לגבול כוויית, הרי גם הקרבות עצמם נוהלו בצורה כושלת:

- גיס 3 הדרומי לא הצליח להניע לגזרת בצרה כוחות

משוריינים שעמדו לרשותו (דיוויזיה 6). כמו כן לא עלה בידו להניע לשם כוחות אחרים, לא משוריינים. גיס 4 לא העביר כוחות מגבול עיראק-איראן למרחב כות-נעמניה, כאשר כוחות המרינס התקדמו לעבר המרחב הזה.

- המטכ"ל או המפקדה של משמרות הרפובליקה השתהו במתן פקודות לדיוויזיות הצפוניות של משמר הרפובליקה – "א-נידא", "עדנאן" ו"נבוכדנצאר" – לנוע ממרחב תכרית-בעקובה למרחב של דרום בגדאד. כאשר כבר החלה תנועת הטנקים והנגמ"שים דרומה, ב-31 במארס, היה זה מאוחר מדי, והם היו טרף למטוסי התקיפה של ארה"ב. יתרה מזאת, שרידי כוחות אלה לא הוכנסו לתוך בגדאד (כנראה מסיבות הקשורות לביטחון המשטר), ולכן המשיכו להיות גלויים וחשופים להשמדה מהאוויר.

התקדמות הכוחות האמריקניים לעבר בגדאד ומהלכי-הנגד העיראקיים

מודיעין

במשך שנים רבות טיפח צבא עיראק את תחום המודיעין, משום שייחס לו חשיבות רבה. כזכור, מודיעין מפורט ומדויק היה אחת הסיבות להצלחת המתקפות העיראקיות, שהביאו לסיומה של מלחמת עיראק-איראן ב־1988. גם לקראת המלחמה הנוכחית ניתן להעריך שלעיראק היה מודיעין בסיסי מדויק על שטחי הכינוס ועל מיקום המפקדות של כוחות הקואליציה בכוויית. הראיה – שיגור הטק"ק לעבר יעדים אלה עם פרוץ המלחמה.

אך מהרגע שבו פרצו הכוחות האמריקניים והבריטיים לתוך שטח עיראק, נכנסו העיראקים לערפל קרב מוחלט, שנותר בעינו עד תום המערכה. לכל אורך המערכה לא הייתה

- היערכות הכוחות מדרום לבגדאד והצורה שבה נוהל קרב ההגנה שלהם היו מקובעות וכושלות. דיוויזיית "מדינה" לא השכילה לסגור את הפרצה של כרבלא, ודיוויזיית "בגדאד" נשארה במקומה בעיר כות ואיפשרה לדיוויזיית המרינס לאגוף אותה מצפון בגשר נעמניה.
- לא היה כל ניסיון לפוצץ גשרים על הפרת, על החידקל ועל תעלות המים הראשיות, ולא נפתחו סכרים – פעולות שיכלו לשבש את התקדמות האמריקנים ולעכב אותה.

הכישלון הפיקודי

להערכתו, הסיבה המרכזית לניהול הגרוע של המלחמה בשלביה הראשונים הייתה הכשל בשרשרת הפיקוד. אין ספק

רכב סיור אמריקני חולף על פני כלי־רכב עיראקיים שהושמדו

לעיראקים תמונת מודיעין לגבי הקורה בשטח, וזאת משתי סיבות:

- העדר מערכי איסוף חזותיים למעקב אחר התנועות האמריקניות.
- לוחמת מודיעין שהפעילו נגדם האמריקנים ושיצרה אצלם תמונה מעוותת, אשר שירתה את מטרות המלחמה של הקואליציה.

תוצאות התקיפות המדויקות

אין ספק שלתקיפות המדויקות שערכו כוחות הקואליציה הן מהאוויר והן מהיבשה ומהים הייתה השפעה מכרעת על קריסת הכוחות המזוינים של עיראק. ניתן לראות את ה־1 באפריל כיום המפנה במלחמה. ליום זה קדמו ארבעה ימים של תקיפות אוויריות מסיביות על הרק"ם של דיוויזיות

שמערך השליטה בכל הרמות – מטכ"ל, גיס, דיוויזיה וחטיבה – השתבש לחלוטין בשל השמדת מרכזי תקשורת ומערכות קשר ובשל הפעלה מסיבית של לוחמה אלקטרונית. בהעדר קשר לרמות הממונות עמדה לעיראקים לרועץ מסורת הפיקוד ההיררכי הנוקשה – מסורת שהתעצבה במהלך מלחמת עיראק-איראן, שבה נדרש כל מפקד לבצע את מה שהוטל עליו ולא לחרוג מהתוכניות ללא אישור המפקד שמעליו. כתוצאה מכך ניהלו את הלחימה מפקדים חסרי יוזמה, גמישות ויכולת אלתור, שהעדיפו בסוף לנטוש את זירת הלחימה ברגע שחשו סכנה לחייהם. לדוגמא: הקרבות שניהלו יחידות מדיוויזיה "מדינה" דרומית-מערבית לבגדאד היו מהלכי תגובה לא מתואמים למהלכים של יחידות מדיוויזיה 3 האמריקנית ולא ניהול מסודר של קרב הגנה בשליטה מעל.

בולטת יותר הייתה הלחימה בעיר נאצריה שמצפון לבצרה. את העיר הזאת היו צריכים האמריקנים לחצות מזרחה לצפון, לכבוש את גשר הפרת וצירי תנועה כדי לפתח את המאמץ לעבר בגדאד מכיוון דרום-מזרח. כוחות עיראקיים מדיוויזיית חי"ר 11 של הצבא הסדיר יחד עם כוחות מיליציה נלחמו במשך שבועיים נגד ראש הגשר

נחתים בריטים במבואות בצרה

שתפסו האמריקנים בעיר. הם תקפו את הכוחות האמריקניים, הפגזו את איזור גשר הפרת והציבו מארבים לשיירות אספקה ולכוחות עורפיים. ההתנגדות העיראקית בנאצריה עיכבה בכמה ימים את ביצועה של המתקפה לעבר בגדאד וחייבה להשקיע במקום כוחות להרחבתו ולאבטחתו של ראש הגשר.

בעיר נג'ף נתקלו חייליה של דיוויזיית העילית המוסטת 101 בהתנגדות קשה של מיליציות מקומיות ונאלצו לחדור למרכז העיר בצורה איטית ומבוקרת.

לעומת זאת בבגדאד, שהייתה צריכה להיות גולת הכותרת של הלחימה בשטח בנוי, לא הייתה כמעט כל התנגדות, וההשתלטות עליה הייתה קלה ומהירה. ההנהגה העיראקית נערכה מאוחר מדי להגנה על העיר; הביצורים והמכשולים שהוכנו מראש היו דלילים, והתקפת-נגד אחת, שנערכה מהעיר לעבר הכוחות

משמר הרפובליקה ועל מתקנים צבאיים שלהם הייתה השפעה ישירה על ניהול הקרב: מפקדות, מרכזי שליטה ומוסדות שלטון. ההתקפה החלה ב-28 במארס - לאחר שסופת החול הגדולה שככה - והשתתפו בה מטוסי קרב, מפציצי "בי-1", מסוקי "אפאצ'י" (ששיעורי ההצלחה שלהם היו נמוכים) ומסוקי "קוברה" לצד אמצעים יבשתיים כגון מטל"רים מסוג MLRS, משגרי ATCAM ותותחים מתנייעים. בהתקפה זו נעשה שימוש באלפי פצצות מונחות (כ-8,500 פצצות מונחות לייזר וכ-6,500 פצצות JDAM מונחות GPS), במאות טילים לטווח בינוני וקצר מסוגים שונים ובכ-800 טילי שיוט מדגם "טומהוק". תוצאות התקיפה היו קטלניות: מאות כלי רק"ם נפגעו, ואלה שלא נפגעו ננטשו על-ידי צוותיהם. ההפצצות האלה, שזכו לכינוי "הלם ואימה", הביאו לתודעתם של הלוחמים העיראקים את עוצמתה האדירה של מכונת המלחמה האמריקנית והבהירו להם כי אם לא יכנעו או יימלטו, נמוכים סיכוייהם לשרוד. להתקפות האלה, שבאו לאחר שבועות ארוכים של לוחמה פסיכולוגית, הייתה השפעה מכרעת על רוח הלחימה של הגייסות העיראקיים. גם בהמשך הייתה ליכולת האווירית האמריקנית, שהתבססה על מודיעין מדויק למטרות גם בתנאי אל-ראות, השפעה על ניהול קרב ההגנה בפאתי בגדאד. כל יחידה עיראקית שניסתה לנוע ולפעול - נחשפה, הותקפה והושמדה.

לוחמה בשטח בנוי

העיראקים, שביססו את קרב ההגנה שלהם על לחימה עיקשת בשטח הבנוי, הצליחו לעשות זאת במספר מקרים בחלקה הראשון של המערכה. כך, לדוגמא, בבצרה הצליחו כ-2,000 לוחמים מדיוויזיה ממוכנת 51, מתוגברים באנשי מיליציה, להחזיק מעמד מול הכיתור הבריטי מתחילת המערכה ועד ל-6 באפריל. אף שעד סוף מארס נמנעו הבריטים מלהיכנס ללחימה קשה בשטח הבנוי והסתפקו בכיתור העיר, בביצוע פשיטות לתוכה, בהפצצות מהאוויר ובהפגזות מהקרקע, הרי שהעיראקים ניהלו קרב הגנה מסודר שבמסגרתו הם ביצעו את הפעולות הבאות:

- ירו אש טנקים, נ"ט וארטילריה לעבר הכוחות הבריטיים המכתרים, אם כי ביעילות נמוכה.
- יצאו להתקפת-נגד יזומה באמצעות כוח משוריין. ההתקפה כוונה נגד כוחות הקומנדו הבריטיים בחצי האי פאו ונהדפה בסיוע אווירי.
- המשיכו לשגר מהאיזור שמצפון לעיר במשך ימים רצופים (עד ה-29 במארס) טילי קרקע-קרקע קצרי טווח לעבר שטחי הכינוס והמפקדות האמריקניות בכוויית.

רק ב-2 באפריל, במקביל להתקרבות הכוחות האמריקניים לפרברי בגדאד, החלה הדיוויזיה הבריטית ללחוץ לעבר מרכז בצרה באמצעות כוחות חי"ר מתוגברים בטנקים. אלה התקדמו בלחימה זהירה מרחוב לרחוב, וב-6 באפריל נכנעו מגיני העיר.

בבצרה הצליחו כ-2,000 לוחמים עיראקים מדיוויזיה ממוכנת 51, מתוגברים באנשי מיליציה, להחזיק מעמד מול הכיתור הבריטי מתחילת המערכה ועד ל-6 באפריל

שלטונו, ובכלל זה הוצאות להורג המוניות. בעקבות כיבושה של עיראק נחשפו קברים המוניים של אלפי אסירים שהוצאו להורג על-ידי אנשיו של סדאם חוסיין – בעיקר שיעים בדרום עיראק ובמרכז, שמרדו במשטר לאחר המלחמה ב־1991 בעידוד האמריקנים, והופקרו לפעולות דיכוי אכזריות של הכוחות הנאמנים לסדאם חוסיין. זכר הבגידה האמריקנית מ־1991 גרם לכך שהתושבים בדרום לא קיבלו את האמריקנים כמשחררים, אלא בתערובת של איבה ושל אדישות.

בשלבם הראשונים של המלחמה האפיל הפחד מפני סדאם חוסיין על השנאה אליו, וזה גרם לכך שהכוחות

האמריקניים, שהשתלטו על נמל־התעופה הבין־לאומי "סדאם", נהדפה בקלות, והכוחות התוקפים הושמדו. לכן כאשר חדר לבגדאד ב־5 באפריל צוות גדודי משוריין אמריקני מדרום וחצה את מרכז העיר לכל אורכו, הייתה התדהמה אצל העיראקים עצומה. המסע המשוריין עבר בהצלחה גדולה והבהיר לאמריקנים שהעיר נותרה חסרת הגנה. על בסיס המידע הזה התבצעה ב־7 באפריל מתקפה כללית של כל הכוחות על העיר: דיוויזיית חי"ר 3 ממערב ומדרום־מערב, והמרינס מדרום־מזרח. בתוך יומיים נכבשה העיר ונכנעה כמעט ללא קרב. בהקשר זה ראוי לציין שהשימוש העיראקי בנשק נ"ט,

נגמ"ש אמריקני "ברדלי" במבואות בגדאד

הלוחמים הסדירים ואנשי המיליציות נלחמו וגילו התנגדות. לכושר העמידה של העיראקים תרמו כישלונות טקטיים קטנים של האמריקנים, שנוצלו בצורה מיטבית על-ידי התעמולה העיראקית. כך הוצגו בטלוויזיה פניהם המבועתים של החיילים האמריקנים מיחידת תחזוקה 507 שנפלו בשבי וכן תצלומי של איכר זקן על רקע מסוק "אפאצ'י", שאותו הצליח, כביכול, להפיל באמצעות רובה ישן. בתמונות אלה היה כדי ליצור רושם שהשד האמריקני אינו נורא כל כך, וכי יש בסיס להצהרתו של סדאם חוסיין שהאמריקנים יובסו בשדה הקרב.

אך ככל שהמערכה הלכה והתקדמה, והאמריקנים התקרבו לבגדאד – ובמיוחד לאחר המתקפה האווירית

המתאים ביותר לחימה עבורה, היה מועט. בכל ימי הלחימה נפגעו רק שני טנקים אמריקניים מ"אר־פיג'י", ואף לא טנק אחד נפגעו מטילים נ"ט.

המורל של הגייסות ושל האוכלוסייה העיראקית

להערכת, זהו אחד התחומים המרכזיים שיש לחקור, אם רוצים להבין את הסיבה לקריסה העיראקית המהירה. היחס של הלוחם העיראקי – כמו גם יחסו של האזרח ברחוב – אל סדאם חוסיין ואל משטרו היה מורכב משני מוטיבים מרכזיים: פחד ושנאה. הפחד נבע מהאמצעים הדרקוניים שנקט סדאם חוסיין נגד כל מי שנתפס בעינו כאיום על

המסיבית - חל שינוי בהתנהגותם של החיילים ושל האוכלוסייה העיראקית. השנאה אל השליט העיראקי החלה לגבור על הפחד ממנו, ופחד חדש החל לצוץ: הפחד להיהרג במלחמה מיותרת של שליט שסופו קרב. התוצאה הייתה נפילה פתאומית ברוח הלחימה של החיילים העיראקים. אלה הפסיקו להילחם, נטשו את כלי הרכב המשוריינים שלהם, הסירו את מדיהם ונעלמו משדה הקרב - איש איש לנפשו. גם היחס של האוכלוסייה העיראקית, ובמיוחד זו השיעית, אל האמריקנים השתנה, והכובשים החלו להתקבל בגילויי שמחה בהגיעם למבואתיה הדרומיים של בגדאד. כאשר חדרו הכוחות האמריקניים לבגדאד הם כבר לא נתקלו בגילויי התנגדות. במקביל נכנעו עריה הראשיות של עיראק בזו אחר זו: נאצריה ב־3 באפריל, כרבאל - ב־4 באפריל, נג'ף - ב־5 באפריל, בצרה - ב־6 באפריל ובגדאד - ב־10 באפריל. המלחמה בעצם הסתיימה, כוחותיה המזוינים של עיראק והמיליציות העממיות, שהיו צריכים לנהל את הקרבות בערים, קרסו והפסיקו להתקיים.

אי-שימוש בנשק בלתי קונבנציונלי

כוחות הקואליציה יצאו למלחמה בחשך גדול מפני האפשרות שהעיראקים יפעילו נגדם נשק כימי ברמה הטקטית והמערכתית. החשש הזה בא לידי ביטוי בציוד ההגנה שניתן לכל חייל של בעלות הברית שנשלח למפרץ הפרסי ובבהילות הגדולה שבה חבשו החיילים האמריקנים והבריטים מסכות אב"ב ברגע שקיבלו התרעה על ירי טק"ק לעבר המפקדות בכווית.

עד עתה לא נמצא בעיראק נשק כימי. הדבר מוזר ועומד בסתירה להצטיידותן של היחידות העיראקיות בערכות אב"ב לקראת

המלחמה. ההצטיידות הזאת מצביעה על כך שהעיראקים חששו מפני האפשרות שהאמריקנים ישתמשו בנשק כימי (בתגובה לשימוש עיראקי בנשק כזה) או שהם חששו שהנשק הכימי שהם יפעילו נגד האמריקנים והבריטים יפגע בטעות גם ביחידות שלהם. יחד עם זאת ישנה גם אפשרות אחרת - שציוד האב"ב שנמצא ברשות היחידות העיראקיות היה חלק מהציוד התקני שלהן ולא הצביע בהכרח על כוונתם להפעיל חומרי לחימה כימיים.

סביר מאוד להניח שלסדאם חוסיין לא הייתה כל כוונה לעשות שימוש בנשק כזה בתחילת המלחמה או במהלכה, כל עוד היה לו סיכוי לשרוד. זאת כדי לא לפגוע בדימוי שניסה ליצור בעולם לארצו - מדינה המותקפת על לא עוול בכפה בידי האימפריאליזם האנגלו-אמריקני. מדוע אם כן לא הפעיל נשק כימי בסופה של המלחמה, כאשר היה לו ברור כי משטרו קורס, וארצו כולה נכבשת? אפשר שבאותו שלב כבר הוסתר הנשק במקומות חשאיים בעיראק או בסוריה, או שנשק זה באמת לא היה מצוי ברשותו באותה עת. אם היה ברשותו נשק כימי והוא לא עשה בו שימוש, הרי את הסיבה

לכך יהיה צריך יהיה לשאול את סדאם חוסיין עצמו - אם וכאשר ייתפס.

סיכום

קריסת הכוחות המזוינים העיראקיים בשבוע הראשון של חודש אפריל איפשרה לכוחות הקואליציה להשיג את יעדם המערכתי - כיבוש בגדאד וסילוקו של סדאם חוסיין מהשלטון בעיראק - במהירות מדהימה, ללא אבדות וללא הסתבכות בלחימה קשה בשטח הבנוי של בגדאד. שתי סיבות מרכזיות עמדו מאחורי קריסת הכוחות העיראקיים והן שלובות זו בזו:

- התקיפה האווירית המסיבית והמדויקת בימים האחרונים של חודש מארס, אשר ניטרלה את מרבית סד"כ הלחימה של כוחות משמר הרפובליקה, שהיו עמוד השדרה של ההגנה העיראקית סביב בגדאד.
- המהפך שחל במורל ובכוח הלחימה של הכוחות העיראקיים (סדירים ואנשי מיליציות כאחד). אלה איבדו את רצון הלחימה שלהם ברגע שהבינו כי קרוב קיצו של השליט השנוא סדאם חוסיין שממנו פחדו. את הפחד מפני השליט החליף הפחד ממוות בשדה הקרב או ברחובות הערים מול מכונת לחימה אמריקנית קטלנית, במערכה שההכרעה בה כבר הייתה ברורה ונראתה באופק.

אי-אפשר לסכם את המלחמה בלי להביא בחשבון את מה שמתרחש בעיראק בשלושת החודשים מאז הכריז הנשיא בוש על סיום המלחמה (ב־5 במאי). בעיראק הולכת ומתפתחת מלחמת גרילה, המתנהלת בחלקה המרכזי והצפוני של המדינה, במרחבים שבהם יושב המיעוט הסוני שנאמן לסדאם חוסיין. המנהיג העיראקי המודח

טרם נתפס, ומדי פעם נשמע בתחנות הרדיו הערביות קולו הקורא לג'יהאד באמריקנים. מספר הנפגעים האמריקנים בתקופה זו כבר הגיע לשליש ממספר הנפגעים שהיו להם במהלך המלחמה עצמה. בשלב הזה נראים האמריקנים קצת חסרי אונים. אם יימשך התהליך הזה, נוכל לדבר רק על ניצחון אמריקני במערכה הראשונה של המלחמה. באשר למערכה השנייה - מלחמת הגרילה - בשלב הזה כלל לא ברור מי ינצח בה. מה שברור הוא שחיסולו או תפיסתו של סדאם חוסיין הם תנאי הכרחי להשגת הניצחון האמריקני הסופי. כל זמן שסדאם יהיה חי וחופשי, יחששו ממנו אזרחי עיראק, ושיתוף הפעולה שלהם עם התהליך האמריקני לבנייתה מחדש של עיראק יהיה מזערי.

**קריסת הכוחות המזוינים
העיראקיים בשבוע הראשון של
חודש אפריל איפשרה לכוחות
הקואליציה להשיג את יעדם
המערכתי במהירות מדהימה, ללא
אבדות וללא הסתבכות בלחימה
קשה בשטח הבנוי של בגדאד**

